

حق بر آب در پرتو رویه قضایی دادگاه اروپایی حقوق بشر

دکتر مجاهد امیری* - روح‌الامین امیری**

سیدمحمد مهدی راسخ***

This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

چکیده

حق بر آب که در تفسیر عام شماره ۱۵ مصوب ۲۰۰۲ کمیته حقوق اجتماعی بیان شده است مهم‌ترین سندی است که جهت فهم مبانی حقوقی و رابطه این حق با دیگر حقوق اقتصادی و اجتماعی مطرح شده است و در پرتو ماده ۱۲ پیمان‌نامه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی حق بر آب را به صراحت به رسمیت شناخته است. حق بر آب سالم به‌عنوان یکی از موضوعات محیط زیستی به افراد این حق را می‌دهد که آب سالم را به اندازه کافی، ایمن، قابل قبول و مقرون به صرفه برای استفاده شخصی و خانگی به‌دست بیاورند. دادگاه اروپایی حقوق بشر از زمان تاسیس خود نقش مهمی در تحول و پیشرفت حقوق بین‌الملل بر عهده دارد. این مقاله به روش توصیفی تحلیلی نگارش شده و سوال اصلی که این مقاله به دنبال پاسخ به آن می‌باشد اینست که: رویه قضایی دادگاه اروپایی حقوق بشری در موضوع حق بر آب چیست؟ این پژوهش با توجه به بررسی چند پرونده مهم در خصوص حق بر آب در دادگاه حقوق بشر اروپایی به این نتیجه می‌رسد که با تفسیر موسع و تفسیر پویا و تکاملی از ماده ۶ و ماده ۸ کنوانسیون اروپایی و قطعنامه‌های حقوق بشری، حق بر آب سالم را به رسمیت می‌شناسد. حق بر آب سالم به‌عنوان یک تعهد دولت برای اطمینان از چنین دسترسی به شیوه‌ای غیر تبعیض‌آمیز است.

کلیدواژگان

حق بر آب، دادگاه اروپایی، حقوق بشر، رویه قضایی

* استادیار، گروه حقوق بین‌الملل، واحد آباء، دانشگاه آزاد اسلامی، آباء، ایران. / نویسنده مسئول. ایمیل:

mojahed.amiri@iau.ac.ir

** دانش‌آموخته کارشناسی ارشد حقوق خصوصی و معاون تعاون اداره کل تعاون کار و رفاه اجتماعی استان اصفهان.

*** دانش‌آموخته کارشناسی ارشد حقوق خصوصی و کارشناس حقوقی اداره منابع آب شهرستان آباء، استان فارس.

مقدمه

دسترسی به آب، به مقدار کافی و بهداشتی برای سلامت انسان حیاتی است. کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی سازمان ملل متحد (در نظر کلی ۱۵، تهیه شده در سال ۲۰۰۲) استدلال کرد که دسترسی به آب، شرطی برای برخورداری از حق استاندارد زندگی مناسب است که به طور جدایی ناپذیری با حق برخورداری از بالاترین امکانات قابل دستیابی مرتبط است و استاندارد سلامت و در نتیجه یک حق بشری است (Palmer, 2018: 1858). دسترسی به خدمات آب و فاضلاب در دسترس نیست مردم نمی‌توانند از مقدار کافی آب استفاده نمایند، یا به منابع یا شیوه‌های غیربهداشتی دسترسی پیدا می‌کنند و لذا، دیگر حقوق بشر مانند غذا، مسکن، بهداشت و آموزش به مخاطره می‌افتد. نحوه برخورداری از حق بر آب متفاوت بوده و بسته به عوامل مختلفی دارد. توانایی مردم برای پرداخت هزینه‌های آب و فاضلاب با توجه به موقعیت اجتماعی - اقتصادی آن‌ها و نیز روش ارائه خدمات متفاوت است. دولت‌ها باید راه‌هایی برای امکان بهره‌مندی از حق بر آب به‌عنوان نسل سوم حقوق بشر، به‌ویژه برای کشورهای جهان سوم، در عین حال پایداری کلی این حق پیدا کنند. تعهدات دولت برای دسترسی به حق بر آب سالم و بهداشتی در موسسات - مانند مدارس، مراکز بهداشتی و زندان‌ها - یا در محل کار و در فضاهای عمومی امری اجتناب‌ناپذیر می‌باشد، زیرا ارتباط مستقیم با حق حیات دارد، همچنین دولت‌ها در زمینه‌های نهادی تعهدات مختلفی بر عهده دارند و ممکن است به تصویب مقرراتی در قوانین داخلی خود نیاز داشته باشند.

از طرفی محدودیت برای کودکان، زنان و مردان برای دسترسی به آب و بهداشت نباید وجود داشته باشد، زیرا دولت‌ها متعهد به تامین آب سالم و بهداشتی برای شهروندان می‌باشند. از نگاه حقوق بشر نسل سوم، نقطه شروع تصمیم‌گیری دولت‌ها در خصوص تامین مالی و سیاست عمومی برای تامین آب و خدمات بهداشتی این است که آب و بهداشت باید برای همگان مقرون به صرفه و در دسترس باشد. این موضوع کاملاً با دیدگاه اقتصادی صرف تفاوت دارد، اما حقوق بشر نیازمند حصول اطمینان از ارائه خدمات بدون توجه به توانایی پرداخت و ابزار اقتصادی است که برای رسیدن به این هدف طراحی شده‌اند. از این رو دولت‌ها چندان به حقوق بین‌نسلی از جمله حق بر آب توجه نمی‌کنند. هنگامی که آب و بهداشت با درک سایر حقوق اجتماعی - اقتصادی مقایسه می‌شوند، مدل‌های مختلفی از تامین مالی پیشنهاد می‌شود. برخی کشورها از بودجه عمومی برای سیستم‌های مراقبت‌های بهداشتی استفاده می‌کنند، و در بعضی از کشورها توسط بخش خصوصی اداره می‌شود. از دیدگاه محیط زیستی، پرداخت بهای آب یکی از راه‌های جلوگیری از مصرف بیش از حد است. بنابراین دولت نقش مهمی در تضمین حق بر آب دارد و باید منابع مالی لازم برای ارائه خدمات آب و فاضلاب به شهروندان خود تامین نماید.

قوانین حقوق بشر، با این حال، تعرفه‌های گمرکی و کمک‌های بخش خصوصی برای تامین

آب و بهداشت را رد نمی‌کند. آب و فاضلاب لزوماً نباید رایگان در دسترس باشد. قوانین حقوق بشری اذعان می‌کند که درآمدها باید به‌منظور تضمین دسترسی همگانی به خدمات جمع‌آوری شود. اگر همه افراد آب و فاضلاب رایگان به‌دست آورند، این امر می‌تواند به خانواده‌های کم‌درآمد از طریق محدود کردن دولت‌ها و ارائه‌دهندگان خدمات مورد نیاز برای توسعه و حفظ خدمات، و ایجاد خطر برای پایداری کلی اقتصادی سیستم یا توانایی دولت برای حفاظت و احقاق حقوق بشر دیگر آسیب برساند. در حالی که اکثر افراد فقیر در کشورهای در حال توسعه از دسترسی به منبع آب سالم برخوردار نیستند و قادر به‌دستیابی به آب سالم ارایه شده توسط خدمات رفاهی نخواهند بود. از دیدگاه حقوق بشر، درآمد عمومی باید جهت افزایش خدمات و دسترسی آب سالم به افراد ضعیف و کم‌توان که توان پرداخت این هزینه‌ها را برای چنین خدماتی ندارند، هدایت شود و در جایی که افراد امکان پرداخت را ندارند، حقوق بشر در واقع نیاز به خدمات رایگان که باید از طریق منابع غیر از مشارکت این افراد تامین شود را توصیه می‌کند.

حقوق بشر بین نسلی برای حفاظت در روند تنظیم تعرفه‌ها و تعیین یارانه‌ها، هم در شرایط رویه‌ای و هم اساسی، از اصول حقوق بشر شفافیت، دسترسی به اطلاعات، مشارکت و پاسخگویی پیروی می‌کند. آن‌ها کشورها را ملزم می‌کنند تا اطمینان حاصل کنند که هزینه دسترسی به آب و بهداشت مقرون به صرفه است و نیازهای افراد و گروه‌های آسیب‌پذیر را برآورده می‌کند. مسائل مالی در سطح کلان هرگز نباید منجر به شرایطی شود که در آن افراد قادر به پرداخت هزینه‌های تامین آب سالم نباشند. ارزیابی‌های توان مالی باید تمامی حقوق و هزینه‌هایی که مردم برای تحقق حق بر آب خود مواجه هستند را در نظر بگیرند. این موضوع در زمینه تحریم‌های اقتصادی که منجر به فشار اقتصادی برای مردم شده‌است، اهمیت بیشتری دارد. به‌ویژه در طول بحران‌های اقتصادی و مالی، تصمیم‌گیری برای معرفی و یا افزایش تعرفه‌ها باید به دقت مورد توجه قرار گیرد. در حالی که افزایش قیمت‌ها همزمان با افزایش بیکاری و کاهش هزینه‌های اجتماعی اتفاق می‌افتد، بسیاری از افراد قادر به پرداخت خدمات ضروری نمی‌باشند.

این مقاله در سه بخش به حق بر آب در رویه قضایی دادگاه حقوق بشری اروپایی می‌پردازد. بخش اول به حق بر آب در حقوق محیط زیست بین‌المللی می‌پردازد. در بخش دوم مهم‌ترین اسناد حقوق بشری در مورد حق بر آب مورد بررسی قرار می‌گیرد. بخش سوم رویه قضایی دادگاه اروپایی حقوق بشر در مورد حق بر آب و بررسی پرونده‌هایی با موضوع حق بر آب مورد واکاوی قرار گرفته است. این مقاله سعی دارد در این سه بخش با بررسی و مطالعه رویه قضایی دادگاه اروپایی حقوق بشر در خصوص حق بر آب، به این قضایا و پرونده‌های مطرحه در دادگاه مذکور به‌عنوان یک موضوع حقوق بشر نسل سوم نگاه ویژه‌ای داشته باشد و حق بر آب را با توجه به اسناد حقوق بشری مورد تاکید قرار دهد. همچنین با توجه به ابهاماتی که در مورد حق بر آب به‌عنوان یکی از موضوعات بین‌نسلی حقوق بشر وجود دارد به‌وسیله آرای قضایی دادگاه اروپایی حقوق

بشر و رویه قضایی مربوط این ابهامات برطرف شود. این نوشته به دنبال رفع این ابهامات و شفافیت در مورد حق بر آب می‌باشد.

سوال اصلی که این مقاله به دنبال پاسخ به آن می‌باشد اینست که: رویه قضایی دادگاه اروپایی حقوق بشر در موضوع حق بر آب چیست؟ فرضیه مورد بررسی در این مقاله این است که رویه قضایی دادگاه اروپایی حقوق بشر در مورد پرونده‌های مربوط به حق بر آب با توجه به نسل سوم حقوق بشر و کنوانسیون حقوق بشر اروپا، پذیرش این حق برای افراد و صدور رای به نفع اشخاص و بر علیه دولت‌ها می‌باشد. لذا با توجه به جدید بودن موضوع حق بر آب در حقوق بین‌الملل و تغییرات آب و هوایی نیاز به گنجاندن این حق در کنوانسیونها و معاهدات بین‌المللی به‌عنوان جزئی از حقوق بشر بین‌نسلی و لزوم پژوهش و تحقیق در این زمینه بیشتر نمایان می‌شود.

۱- پیشینه تحقیق

یکی از آثار در این زمینه مقاله‌ای با عنوان روش‌های اجرای اهداف توسعه پایدار در منطقه خلیج فارس از منظر حقوق بین‌الملل محیط زیست می‌باشد که توسط نادری و همکاران (۱۳۹۹)، در فصلنامه مطالعات بین‌المللی شماره ۶۴ به چاپ رسیده است. این مقاله به صورت خاص به حق بر آب در رویه دادگاه حقوق بشر اروپایی اشاره نموده است.

مجاهد امیری و همکاران (۱۳۹۹)، در مقاله‌ای با عنوان اجرای تعهدات کشورها نسبت به حق بر محیط زیست سالم که در فصلنامه مطالعات بین‌المللی شماره ۶۷ به اسناد بین‌المللی و سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت اشاره می‌کند و به طور خاص به حق بر آب به‌عنوان یکی از ارکان حقوق محیط زیست پرداخته است.

لوپوز و همکاران (۲۰۲۰)، در مقاله‌ای به‌عنوان چالش‌های حق بر آب در حقوق پرتغال که در فصلنامه آب شماره ۱۲ به چاپ رسیده، به حق بر آب در قوانین کشور پرتغال می‌پردازد. در این مقاله اشاره بر عدم شفافیت حق بر آب در کشور توسعه یافته پرتغال دارد ولی به آرای دادگاه حقوق بشر اروپایی اشاره نمی‌کند.

در مقاله‌ای که در فصلنامه مطالعات بین‌المللی شماره ۶۹ با عنوان اجرای حقوق بین‌الملل محیط زیست در نظام حقوقی ایران منتشر شده است اعظم پرنده مطلق (۱۴۰۰)، به موانع و مشکلات اجرای حقوق بین‌الملل محیط زیست در نظام حقوقی ایران پرداخته، ولی در مورد حق بر آب اشاره‌ای ندارد.

۲- چارچوب مفهومی و مفاهیم نظری

حق بر آب به‌طور مشخص از جمله عوامل مهم حفظ استاندارد لازم برای زندگی می‌باشد، بخصوص به دلیل اینکه آب از مهم‌ترین عوامل اجرای حق حیات است. لذا از دیدگاه حقوق بشر

زندگی بدون در نظر گرفتن حق بر آب و دیگر حقوق ضروری بشر که جز پیش شرط لازم برای زندگی بشر می‌باشد، امکان پذیر نیست. بنابراین، بهره‌مندی از آب سالم یک پیش نیاز برای برخورداری از دیگر حقوق اساسی بشر مانند حق بر بهداشت و حق بر مسکن و غذای کافی می‌باشد. با این وجود، امروزه در این دوره به ظاهر برگشت ناپذیر تغییرات آب و هوایی و همچنین افزایش بیش از حد مصرف منابع آب طبیعی شیرین باعث شده که کیفیت و کمیت این آب‌ها به طور چشمگیری کاهش یابد. از این منظر، آینده کل بشر به طور عمده به حفظ محیط زیست و آب بستگی دارد. به دلیل ویژگی‌های خاص تغییرات آب و هوایی و جنبه‌های خاص فرامرزی و حتی فرامنطقه‌ای و شاید جهان شمول آن لزوم همکاری بین‌المللی را پدید آورده است. این تأکید وجود دارد که دولت‌ها یک وظیفه بین‌المللی با هدف اجرای حقوق بشر دارند، هرچند که این همکاری متأسفانه با مخالفت کشورهای توسعه یافته همراه بود که تمایل به ایجاد تعهد حقوق بشری مبنی بر گسترش حمایت از آنها که در قلمرو حکومتشان زندگی می‌کنند، داشتند (رضایی، ۱۳۹۵: ۶۱)؛ (Rezaee, 2017: 61).

با این حال حفظ این منابع مستلزم یک رهیافت جهانی جدید می‌باشد که شامل مراحل زیر می‌باشد: تصویب یک معاهده بین‌المللی جدی در مورد حفاظت از محیط زیست جهانی، تأسیس کمیته بین‌المللی آب زیر نظر سازمان ملل که موضوعاتی نظیر حفظ، مدیریت و استفاده از آب‌های بین‌المللی را بررسی کند و نگرانی‌های مربوط به محیط زیست را مورد بررسی قرار دهد، و در نهایت حقوق بین‌المللی بشردوستانه موضوعات مربوط به حفظ محیط زیست را مورد بررسی قرار می‌دهد که گسترش بی‌رویه قدرت تخریب سلاح‌ها موجب تخریب آن شده است و کشورهای تولیدکننده و صادرکننده سلاح‌های مخرب را به وسیله سازوکار قانونی محدود کند. اگر انجام این اقدامات با شکست مواجه بشود، نظام بین‌الملل در آینده با جنگ‌های عظیمی به نام جنگ آب روبه‌رو می‌شود. آلودگی آب منشاء متعددی دارد، ممکن است از پساب‌های تصفیه نشده‌ای از مواد زائد یا داری تصفیه نامناسب، ورود آبهای سطحی و از آنجا به رودخانه‌ها و دریاچه‌ها وارد شود و یا از طریق مصرف مواد شیمیایی زیان آور در کشاورزی مانند کودها و آفت‌کش‌ها و همچنین به وسیله مواد سمی بسیار خطرناک و یا از مواد زائد در محل دفع زباله یا تاسیسات صنعتی امکان آلودگی آب فراهم می‌شود (میرزاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۶)؛ (Mirzadeh et al., 2013: 56). از طرفی در عرصه امنیت دولت‌ها نیز اگر کشوری از آب آشامیدنی سالم برخوردار نباشد با ثبات نخواهد بود. دوسوم مردم کره زمین با کمبود آب شرب سالم مواجه‌اند.

۳- تاریخچه حق بر آب

در جهت مقابله جهانی با بحران محیط زیست و آب جامعه جهانی اقدام به برگزاری جلسات و کنفرانس‌های بین‌المللی مختلف در این خصوص نموده است. کنفرانس انسان و محیط زیست

اولین بار در استکهلم در سال ۱۹۷۲ توسط سازمان ملل متحد برگزار شد. این کنفرانس یک اعلامیه محیط زیست انسانی و یک برنامه اقدام ۱۰۹ ماده ای تصویب نمود (Shilton & Kiss, 2017: 70). دومین نشست جهانی در ریودوژانیرو در ۱۴ ژوئن سال ۱۹۹۲ توسط سازمان ملل متحد برگزار گردید که به کنفرانس ملل متحد در مورد محیط زیست و توسعه معروف است و منجر به اتخاذ تصمیمات و تدابیر خوبی در حفظ این میراث مشترک شد که در این کنفرانس نیز دو متن مصوب که قلمرو وسیعی داشتند مورد تصویب قرار گرفتند که نتیجه آن توسعه پایدار بود (مرادی، ۱۳۹۶: ۷۹)؛ (Moradi, 2018: 79).

کنوانسیون دسترسی به اطلاعات، مشارکت عموم در فرایند تصمیم‌گیری و دسترسی به دادرسی مربوط به محیط زیست تحت نظر کمیسیون اقتصادی منطقه ای ملل متحد برای اروپا در تاریخ ۲۵ ژوئن ۱۹۹۸ تصویب شد. اهمیت این کنوانسیون از آن منظر است که به دنبال تحقق ماده ۱۰ اعلامیه ریو می‌باشد. این کنوانسیون به دنبال تحقق حق بر محیط زیست سالم از طریق ایجاد بستری مناسب برای اعمال مؤلفه های این حق می‌باشد، چون نام و مفاد ماده اول کنوانسیون که به تعیین هدف فوق مربوط می‌باشد، بیان کننده این موضوع می‌باشد. نمایندگان بیش از ۱۹۰ کشور از ۱۶ اوت تا ۴ سپتامبر ۲۰۰۲ برای تاکید دوباره بر تعهد بر اصول ریو و اجرای کامل دستور کار ۲۱ در ژوهانسبورگ آفریقای جنوبی گرد هم آمدند (Shilton & Kiss, 2017: 72). کنوانسیون آفریقای مصوب ۲۰۰۳ در ۱۶ ماده که مربوط به منابع طبیعی، محیط زیست و توسعه می‌باشد دولت‌های متعاقد را به اتخاذ تدابیر قانونی لازم در جهت تضمین به موقع و مناسب دسترسی همه به اطلاعات مربوط به محیط زیست تاکید می‌کند (رمضانی قوام‌آبادی، ۱۳۸۹: ۳۸)؛ (Ramazani Ghavamabadi, 2011: 38).

این چند دهه توسعه حقوقی باعث پیدایش اصول اساسی حفاظت زیست محیطی شدند. این اصول در حقوق داخلی و بین‌المللی مورد شناسایی قرار گرفته و حقوق محیط زیست را توسعه دادند. این اصول می‌تواند بنیادی (مثل اصل برابری و قطعیت حقوقی) یا فنی (مانند تناسب) باشد (Shilton & Kiss, 2017: 72).

لذا حق بر آب با توجه به ارتباط و وابستگی به محیط زیست و حق بر محیط زیست، حلقه ارتباط دیگری بین تغییرات آب و هوایی و محیط زیست ایجاد می‌کند. حق بر محیط زیست حداقل با دیدی مضیق می‌تواند به‌عنوان پیش شرطی برای تحقق حق بر آب دیده شود. هر چند در دیدگاه و تفسیر موسع به صورت چند جانبه و نه فقط به‌عنوان یک پیش شرط با حق بر آب ارتباط دارد (رضایی، ۱۳۹۵: ۶۵)؛ (Rezaee, 2017: 65).

¹. Estokholm

². Rio

در ۲۸ ژوئیه ۲۰۱۰، مجمع عمومی سازمان ملل متحد آب آشامیدنی سالم و بهداشتی را یک حق بشری ضروری برای برخورداری کامل از زندگی و سایر حقوق بشر اعلام کرد. در بعضی از کشورهای توسعه یافته نیز مانند ایالات متحده آمریکا حق بر آب رعایت نمی‌شود و شواهد قابل توجهی وجود دارد که نشان می‌دهد حق بشر بر آب به شدت توسط رشد صنعت غیرمتعارف نفت و گاز تضعیف خواهد شد، و با توجه به گسترش آن در سراسر جهان، به یک موضوع حقوق بشر جهانی تبدیل شده است (Palmer, 2018: 1585). حق بر آب در کشورهای اروپایی نیز بعضاً رعایت نمی‌شود که در برخی پرونده‌ها دادگاه حقوق بشر اروپا بر علیه این کشورها رای صادر نموده که در ادامه برخی از این پرونده‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۴- مهم‌ترین اسناد حقوق بشری حق بر آب و بررسی آرای قضایی دادگاه اروپایی حقوق بشر

۴-۱- مهم‌ترین اسناد حقوق بشری حق بر آب

منشور حقوق بنیادین اتحادیه‌ی اروپا در ماده ۳۵ حق هر کس در رسیدن به شرایط پیشگیری از بیماری را رسمیت داده و بیان می‌کند، استفاده از مراقبت‌های پزشکی بر اساس حق افراد می‌باشد. ماده ۴ منشور اجتماعی اروپا حق بر سلامت را بیان می‌کند. برای اجرا شدن حق بر سلامتی در این ماده تأکید شده، دول عضو باید به صورت مستقیم و یا با همکاری سازمان‌های دولتی و خصوصی شرایطی را فراهم کنند که در آن امتیازاتی برای آموزش و توسعه بهداشت، همچنین توسعه مسئولیت فردی در این زمینه بوجود آید. مواد ۱۱، ۱۲، ۱۰ و ۱۴ کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان، به حق بر سلامت اشاره نموده است. همچنین این کنوانسیون در ماده ۱۰ بند ح، در جهت رفع تبعیض نسبت به زنان، دسترسی به اطلاعات آموزشی مشخص برای تضمین سلامتی خانواده را پیش بینی کرده و ماده ۱۱ نیز به حق بر سلامتی و بهداشت در محیط‌های اداری و موضوعات مربوط به اشتغال را بیان می‌کند. در ماده ۱۲ کنوانسیون مراقبت‌های بهداشتی زنان و ارائه خدمات مناسب در دوران بارداری و پس از آن تأکید شده و ماده ۱۴ آن بهداشت زنان روستایی را بیان می‌کند. در ماده ۵ کنوانسیون رفع هر گونه تبعیض نژادی، به حق بر سلامتی و بهداشت توجه نموده است. لذا یکی از حقوقی که زی مجموعه حقوق اقتصادی اجتماعی است و می‌بایست هر گونه رفتار تبعیض‌آمیز نسبت به آن منع باشد "حق استفاده از بهداشت عمومی و مراقبت‌های پزشکی و بیمه‌های اجتماعی و خدمات اجتماعی" می‌باشد. کنوانسیون حقوق کودک در ماده ۲۴ در چندین بند حق بر سلامتی و بهداشت کودکان را اشته کرده و دولت‌های عضو را ملزم نموده تا اطمینان یابند که اطفال از بیشترین معیارهایی که در این کنوانسیون بیان شده بهره‌مند می‌باشند (میرزاده، ۱۳۹۲: ۴۵)؛ (Mirzadeh & et al, 2014: 45). شورای اروپایی حقوق محیط زیست بعد از بررسی عملکرد دولت‌ها در مورد دسترسی به آب سالم بیان کرد: هر شخصی از حق بر آب بهره‌مند

است. حق دستیابی به آب کافی و سالم یکی از لوازم و نیازهای اساسی بشر برای زندگی است. اگرچه این حق مستقلاً در اسناد بشری ذکر نشده، اما از برخی مفاد کلی آن‌ها کاملاً استنباط می‌شود (امیری و همکاران، ۱۳۹۹: ۹۵)؛ (Amiri et al., 2020: 95) که در ادامه اشاره می‌شود.

شورای اروپایی حقوق محیط زیست در قطعنامه ای که در آوریل ۲۰۰۰ تصویب شد، محتوای حق بر آب را مشخص نمود و اعلام کرد حق بر آب را نمی‌شود از دیگر حقوق بنیادین بشری که قبلاً شناخته شده اند تفکیک کرد و از دولت‌ها درخواست کرد تا برای تضمین حق بر آب برای همه اقدام نمایند. در اعلامیه آمده: هیچ کس را نمی‌توان از میزان آب مورد نیاز برای تأمین نیازهای اولیه خویش محروم نمود. حق بر آب با حق بر بهداشت که در ماده ۱۲ میثاق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و ماده ۱ کنوانسیون آرهیوس پیرامون دسترسی به اطلاعات، مشارکت عمومی در تصمیم‌گیری و دسترسی به عدالت در امور زیست محیطی قبول شده نیز ارتباط نزدیکی دارد. همچنین پروتکل مونترآل در مورد آب و بهداشت (۱۹۹۹) طبق کمیسیون اقتصادی ملل متحد برای اروپا تهیه شده که اصل دسترسی عادلانه همه بشریت به آب را تأکید نمود. در ماه مارس سال ۲۰۰۸، از طریق قطعنامه ۲۲/۷، شورای حقوق بشر تصمیم گرفت «برای مدت سه سال، یک متخصص مستقل در مورد تعهدات حقوق بشر در رابطه با دسترسی به آب آشامیدنی سالم و بهداشت» تعیین کند. در ماه آوریل ۲۰۱۱، از طریق قطعنامه ۲/۱۶، شورای حقوق بشر تصمیم به تمدید این حکم برای مدت سه سال گرفت که وظیفه این کارشناس مستقل، نظارت و گزارشات مربوط به اجرای دولت‌ها در خصوص حق آب و همچنین نقض این حق نسل سوم توسط کشورها را گزارش می‌دهد. در تاریخ ۲۸ سپتامبر ۲۰۱۱ شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد یک قطعنامه تصویب کرد که حقوق بشر را برای آب آشامیدنی و بهداشتی یک گام به جلو می‌برد. شورا از ارائه برنامه خوب در مورد حق آب آشامیدنی و بهداشتی سالم برخوردار است که گزارشگر ویژه تأکید ویژه‌ای بر راه‌حل‌های عملی در رابطه با اجرای حق بشریت به آب آشامیدنی سالم و بهداشتی می‌کند. این قطعنامه از دولت‌ها خواست منابع مالی کافی برای تحویل پایدار خدمات آب و فاضلاب را تأمین کنند. قطعنامه شورای حقوق بشر A/HRC/RES/18/1 در تاریخ ۲۸ سپتامبر ۲۰۱۱) همچنین در سال ۲۰۱۱ سازمان بهداشت جهانی به وسیله قطعنامه ۲۴/۶۴، به کشورهای عضو، برای اطمینان از اینکه استراتژی‌های بهداشتی ملی در دستیابی به اهداف توسعه هزاره مربوط به آب و بهداشت کمک می‌کند، در حالی که در حمایت از توسعه حقوق بشر برای آب و بهداشت و مدیر کل سازمان بهداشت جهانی و اعضای سازمان ملل متحد برای تقویت همکاری سازمان بهداشت جهانی و همچنین سایر سازمان‌های مربوطه که دسترسی به آب آشامیدنی سالم، بهداشت را ارتقاء

¹. Arhios

می‌دهند و نمونه‌ای از اقدام موثر بین دو بخش را در زمینه مشارکت سازمان بهداشت جهانی در سازمان ملل متحد ارائه نماید. به‌عنوان یک ابتکار عمل و همکاری سازمان بهداشت جهانی با گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در زمینه حقوق بشر در زمینه آب آشامیدنی و بهداشت عمومی داشته باشد. همچنین دولت‌ها متعهد به برنامه ریزی در جهت توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست در راستای هنجارهای حقوق بشری و کرامت انسانی، آزادی و برابری بشریت می‌باشند. (قطعنامه شماره ۳۷/۵۹۲ سال ۲۰۱۸ سازمان ملل) حق بر آب سالم نیز به‌عنوان یکی از موضوعات محیط زیستی به افراد این حق را می‌دهد که آب سالم را به اندازه کافی، ایمن، قابل قبول و مقرون به صرفه برای استفاده شخصی و خانگی به دست بیاورند. حق بر آب سالم به‌عنوان یک تعهد دولت برای اطمینان از چنین دسترسی به شیوه‌ای غیر تبعیض آمیز است.

۴-۲- بررسی آرای قضایی دادگاه اروپایی حقوق بشر

بررسی‌ها نشان می‌دهد که در کشورهای اروپایی در سال ۲۰۱۱، ۱۹ میلیون نفر دسترسی به آب آشامیدنی سالم ندارند و ۶۷ میلیون نفر از دسترسی به بهداشت و درمان سالم محروم می‌باشند، که هر ساله در بسیاری از موارد مرگ زود هنگام رخ می‌دهد. تفاوت‌های قابل توجهی نه فقط بین کشورها بلکه در داخل کشورها وجود دارد، و این تفاوت‌ها تصادفی نیستند. دسترسی به آب و بهداشت در اروپا نیز به یک چالش تبدیل شده است؛ گروه‌های خاصی از جمعیت مواجه با موانع واقعی در همه کشورها هستند. تعهدات قانونی و سیاسی باعث می‌شود که در دسترسی به آب و بهداشت و جلوگیری از تبعیض اقداماتی صورت پذیرد. به‌عنوان مثال حق بر آب در پرتغال به‌عنوان یک کشور پیشرفته در اروپا مورد بررسی قرار گیرد این سوال مطرح می‌شود که آیا دولت موظف به تامین حداقل مقدار آب آشامیدنی است حتی اگر شهروندانش نتوانند یا نخواهند برای آن خدمات هزینه‌ای بپردازند؟ اگرچه قانون مشخص است که هزینه خدمات آب باید پرداخت شود، اما جوامع و محله‌هایی هستند که شرکت‌های آب برای جمع‌آوری قبوض آب دقت لازم را انجام نمی‌دهند و خدمات آب را قطع نمی‌کنند. قوانین پرتغال در این مورد شفاف نیست. این کشور باید قوانین مشخصی در این خصوص اتخاذ نماید. در برخی از کشورها، مانند اتریش، فرانسه یا ایرلند، امکان قطع آب به دلیل عدم پرداخت، مجاز نیست. دوم، اتخاذ مکانیسم‌هایی برای به حداقل رساندن قطعی آب به دلیل عدم پرداخت، یعنی تصویب تعرفه‌های اجتماعی، یک تصمیم داوطلبانه توسط هر شهرداری است. بدون زیر سوال بردن استقلال شهری و مشارکت دموکراتیک، اگر دولت بتواند قانوناً بازپرداخت کامل هزینه و اصل پرداخت ذینفع و همچنین پایداری مالی خدمات آب را تحمیل کند، در صورت تمایل، می‌تواند تصویب تعرفه‌های اجتماعی را نیز اعمال کند. بنابر این کشور پرتغال باید حق بر آب را در قوانین ملی به رسمیت بشناسد. چالش پیش روی اجرای حق بر آب در پرتغال، به‌عنوان کشور توسعه یافته، ناشی از تعریف، کاربرد و نظارت بر جنبه مقرون به صرفه بودن این حق است (Lopes, 2020: 684).

کشور اسلوونی در سال ۲۰۱۶، قانون اساسی خود را اصلاح کرد که در ماده ۷ بند الف آن بیان می‌کند هر کسی حق استفاده از آب آشامیدنی را دارد و آب یک کالای عمومی است که در اختیار دولت می‌باشد. اسلوونی جزء سه کشور اروپایی است که به همراه ایسلند و مجارستان حق بر آب در قانون اساسی آنها بیان شده است (Loen, 2021: 3548). همچنین طرفین پروتکل بهداشت اروپا در مورد آب و بهداشت خود را متعهد کرده اند تا از طریق الحاق یا تصویب این پروتکل، دسترسی مطمئنی به آب آشامیدنی و بهداشت مناسب فراهم کنند. اعلامیه پارما ۲۰۱۰ در مورد محیط زیست و بهداشت یک هدف را برای کودکان به عنوان یک گروه آسیب پذیر تعیین کرد: منطقه پان اروپا پان سال ۲۰۲۰ هر ساله برای دسترسی به آب و بهداشت در خانه‌ها، مراکز مراقبت از کودکان، مهد کودک‌ها، مدارس، موسسات مراقبت بهداشتی و تنظیم آب‌های تفریحی عمومی مورد کمک و نظارت قرار می‌گیرند و کشورهای منطقه پان اروپایی که در چارچوب پروتکل آب و بهداشت مشغول به کار هستند، این کمک‌ها را انجام می‌دهند (گزارش یونسکو، ۲۰۱۳)؛ (UNESCO Report, 1990). کنوانسیون اروپایی حقوق بشر با لازم‌الاجرا شدن پروتکل شماره ۱۱ در سال ۱۹۹۸ وارد مرحله جدیدی از حیات خود شد. از زمان اجرایی شدن این پروتکل سیستم دو مرحله‌ای نظارت بر حسن اجرای کنوانسیون که شامل: رسیدگی به شکایات به وسیله یک کمیسیون قبل از رسیدگی دادگاه به یک رسیدگی یک مرحله‌ای مبدل شد. دادگاه اروپایی حقوق بشر، رأساً به شکایات وارده علیه نقض حقوق و آزادی‌های مصرح در کنوانسیون رسیدگی می‌کند. این دادگاه جایگزین دادگاهی شد که در ۱۹۵۹ بوجود آمده بود و با کنوانسیون اروپایی حقوق بشر به رسیدگی شکایات اقدام می‌کردند. هر چند کنوانسیون اروپایی حقوق بشر اولین سند بین‌المللی نبود که در خصوص حقوق بشر نوشته شده بود، اما این کنوانسیون را می‌توان اولین سند حقوق بشری نامید که نهادی قضایی را برای نظارت و بازبینی بر چگونگی اجرای یک قرارداد بین‌الملل در نظر گرفته است. دادگاه اروپایی حقوق بشر از زمان تاسیس نقش بی بدیلی در تحول و پیشرفت حقوق بشر در اروپا و حقوق بین‌الملل اجرا نموده است. همچنین این دادگاه با توجه به ماده ۶ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر از اصل حق دادرسی منصفانه استفاده می‌کند. کنوانسیون فوق در بندهای مختلف ماده مذکور بسیاری از موارد حقوق اطراف دعوی را در محاکم مطرح کرده که مجموع همگی آنها در واقع تاییدی بر حق بهره‌مندی از دادرسی عادلانه است و شاید بتوان اذعان کرد که مضامین مذکور در ماده مزبور تلویحاً در بردارنده مفاهیم مرتبط با حق رسیدگی موثر نیز هست؛ از طرف دیگر کنوانسیون اروپایی حقوق بشر برای انجام وظیفه دادگاه اروپایی حقوق بشر به عنوان سندی متقن نقش موثری ایفا می‌کند (رضایی و موسوی، ۱۳۹۵: ۱۸۹)؛ (Rezaee & Mosavi, 2017: 189).

¹. Palermo

². The European Court of Human Rights

در سطح اتحادیه اروپا نیز مقرراتی به منظور دسترسی به عدالت وفق کنوانسیون آرهیوس اجرایی می‌شود (رمضانی قوام آبادی و همکاران، ۱۳۹۵: ۹۹۸)؛ (Ramezani Ghavamabadi et al., 2017: 998). از طرفی این دادگاه کنوانسیون حقوق بشر مواد ۶ و ۸ خود در مورد حق زندگی و بهداشت را به رسمیت می‌شناسد. لذا دادگاه اروپایی حقوق بشر از روش تفسیر پویا و تکاملی در آرای خود استفاده کرده (ناصرافهانیان و راعی، ۱۳۹۵: ۹۹)؛ (Nasr Esfahani & Raesi, 2017: 99) و مواد ۶ و ۸ کنوانسیون را تفسیر موسع می‌نماید.

در زیر به چند نمونه از پرونده‌های مطرح شده در دادگاه اروپایی حقوق بشر اشاره می‌کنیم تا رویه این دادگاه در خصوص حق بر آب به‌عنوان یکی از موارد حقوق بشر نسل سوم مورد واکاوی بیشتر قرار گیرد.

۴-۲-۱- پرونده خانم دویستکا و دیگران بر علیه اوکراین

مزاحمت عمومی بوجود آمده از تخلیه آلاینده‌ها توسط شرکتهای بزرگ به ضرر بخش‌های فقیرتر، چالشی برای عدالت اجتماعی به‌عنوان جزئی از حاکمیت قانون به شمار می‌رود (Shilton & Kiss, 2017: 79). در پرونده شکایت دویستکا و دیگران بر علیه دولت اوکراین موضوع عدم حفاظت از افراد از آلودگی فوری محیطی ناشی از فعالیت‌های صنعتی است که بر کیفیت آب آشامیدنی تاثیر می‌گذارد و این به معنی نقض حق احترام به حقوق خصوصی و خانوادگی افراد تحت کنوانسیون حقوق بشر اروپا است. خانم گانا دویستکا و ده تن دیگر از شهروندان اوکراین که عضو دو خانواده بزرگ هستند، ساکن یک روستا در منطقه لوبلن ویشلیشنا بودند. معدن ذغال سنگ دولتی در سال ۱۹۶۰ در مجاورت خانه‌های آنها فعالیت می‌کرد، و توده‌ای از زباله‌های معدنی در فاصله ۱۰۰ متری از خانه خانواده دویستکا انباشته شده بود. در سال ۱۹۷۹، دولت کارخانه فراوری ذغال سنگ بیشتری را که در یک مخزن ۶۰ متری با حدود ۴۳۰ متر فاصله از منزل خانواده دویستکا بود و ۴۲۰ متر از خانه‌های دیگر ساکنین قرار داشت را احداث کرد.

تعدادی از مطالعات توسط ادارات دولتی و غیردولتی انجام شد و نتیجه این بود که عملیات معدن و کارخانه اثرات نامطلوبی محیطی را در بر داشته است. به‌ویژه شامل سیل، آب‌های آلوده، و نفوذ هوا و خاک آلوده به خانه‌ها می‌شد. با توجه به آلودگی چاه آب با جیوه و کادمیوم، گزارشی که در سال ۲۰۰۵ به دست آمده است حاکی از آن می‌باشد مردمی که در ناحیه اطراف این کارخانه زندگی می‌کنند در خطر ابتلا به سرطان و بیماری تنفسی و کلیه و پوکی استخوان هستند. خانواده دویستکا به دادگاه شرونگارد در دسامبر ۲۰۰۵ شکایت کرد، اما هیچ دادگاهی برای آنها تشکیل نشد. همچنین دادگاه درخواست این خانواده را در سال ۲۰۰۴ رد کرده بود. خانم دویستکا و ده

¹. Dobitska

². European Convention on Human Rights

³. Sherongard

نفر دیگر از شهروندان اوکراینی در تاریخ ۴ دسامبر ۲۰۰۳ به دادگاه حقوق بشر اروپا طرح دادخواست کردند. شاکیان از نقض ماده ۸ کنوانسیون حقوق بشر اروپا در رابطه با حق احترام به زندگی خصوصی و خانوادگی شکایت کردند، آنها ادعا کردند که دولت نتوانسته است آلودگی بیش از حد تولید شده توسط دو تاسیسات صنعتی عمومی را محافظت کند. آنها ادعا کردند که خانه‌هایشان به دلیل گرد و خاک ناشی از فعالیت های معدنی خسارت دیده است. آنها مدعی شدند که از فقدان آب آشامیدنی مناسب رنج می‌برند. چندین شاکی دیگر که معتقد بودن به علت وجود کارخانه شرایط سلامتی آنها را تحت تاثیر این آلودگی ها قرار داده است، نیز وجود داشتند. لذا دادگاه با توجه به ماده ۸ کنوانسیون اروپایی که بیان می‌کند: ممکن است یک خطر زیست محیطی با شدت بالا منجر به نقض قابل توجهی از توانایی شاکیان برای استفاده از خانه و زندگی خصوصی و خانوادگی آنها شده و ارزیابی نسبی آن بستگی به شرایط پرونده دارد، مانند شدت و طول مدت مزاحمت و اثرات فیزیکی و ذهنی آن بر سلامت افراد و کیفیت زندگی آنها.

با بررسی مباحث این پرونده، دادگاه تصریح داشت که مقدار قابل توجهی از مستندات و شواهد نشان می‌دهد که میزان آلودگی واقعی مواد چندین برابر حد مجاز ثبت شده است. دادگاه تصریح داشت که عملیات معدن و کارخانه به‌ویژه زباله های معدنی را رد کرد، و به طور مشکوک به مشکلات ضمنی شاکیان کمک کرده است، یعنی سلامت آنها به دلیل آب و هوا و خاک آلوده بدتر شده است، و این همراه با آسیب به خانه‌های آنها ناشی از گرد و خاک زمین بود که ناشی از مواد سمی در اطراف دو کارخانه صنعتی بود. دادگاه تصریح کرد که نارضایتی زیست محیطی در مورد میزان شدت آلودگی مطابق با ماده ۸ کنوانسیون نیاز به رسیدگی شکایت دارد. دادگاه همچنین اظهار داشت که دولت این مشکل را حل نکرده است. همچنین بیان کرد در حالی که در موارد متعدد مقامات در نظر داشتند که راه‌حلی موثر برای این شکایت پیدا کند تا شاکیان بتوانند در محل زندگی خود سکونت کنند.

با وجود تلاش های انجام گرفته، بیش از دوازده سال است که مقامات دولتی قادر به ایجاد یک راه‌حل موثر برای زندگی شخصی متقاضیان باچنین شرایطی نبوده است. دادگاه تاکید کرد که از ورود کنوانسیون به زور تا کنون هیچ کاری برای کمک به شاکیان برای انتقال آنها به یک منطقه امن انجام نشده است. نیز اعلام کرد: به نظر می‌رسد که حداقل نه سال از زمانی راه اندازی قنات گذشته است، تاخیر در عرضه آب آشامیدنی به روستا، منجر به مشکلات زیادی برای شاکیان شده است. از این رو شاکیان نمی‌توانند به طور کامل از خطرات زیست محیطی ناشی از فعالیت کارخانه محافظت شوند. در نتیجه، دادگاه دریافت که دولت در حفاظت از شاکیان از خطرات زیست محیطی مربوط به بهره برداری از دو کارگاه و انتقال افراد به یک مکان امن ناتوان است. همچنین

دادگاه دریافت که دولت پاسخگو به ارائه توضیحات کافی در مورد عدم ارائه از جابه جایی و یا ناتوانی افراد و ایجاد یک راه حل موثر برای کاهش خطرات نبوده و شاکیان بیش از ۱۲ سال این شرایط نامناسب را تحمل کرده اند.

لذا دادگاه اعلام کرد که حق تقاضای متقاضیان برای احترام به حقوق خصوصی و زندگی خانوادگی مطابق با ماده ۸ کنوانسیون نقض شده است، لذا حکم صادر کرد که دولت اوکراین باید مبلغ ۳۲۰۰۰۰ یورو به شاکی اول و ۳۳۰۰۰۰ یورو به دیگر شاکیان در رابطه با خسارات مالی پرداخت کند (App no 30499/03, ECHR 10 February 2011).

۴-۲-۲- پرونده خانم زندر و دیگران علیه سوئد

موضوع این پرونده دفن زباله توسط یک شرکت در مجاورت منزل خانم زندر و اهالی آن منطقه و آلوده شدن آب آشامیدنی آنها می باشد. دادگاه داخلی سوئد در ۱۳ مارس ۱۹۸۷ دادخواست خواهان مبنی بر ایجاد خسارت و آلوده نمودن آبهای همجوار محل دفن زباله توسط خواننده را رد کرده بود. خواهان درخواست نمود ادامه فعالیت دفن زباله منوط به تعهد و نظارت مستمر بر کیفیت آب از چاه ها باشد، اما دولت این درخواست را نیز نپذیرفت.

درخواست تجدید نظر در ۱۷ مارس ۱۹۸۸ به عنوان راهکار نهایی خواهان پیگیری از طریق دادگاه اروپایی حقوق بشر را آغاز کرد. قوانین استنادی دادگاه در مورد پرونده: کنوانسیون اروپایی حقوق بشر، ماده ۶ (۱)، قانون محافظت از محیط زیست ۱۹۶۹، قانون آسیب زیست محیطی ۱۹۸۶ بود. دادگاه با توجه به بند ۱ ماده ۶ کنوانسیون و نقض حق بر سلامتی و دسترسی به آب سالم رای به محکومیت خواننده صادر و خواننده را به پرداخت ۳۰۰۰۰ کرون سوئد در حق خواهان و ۱۴۵۸۶۰ کرون در حق دیگر خواهان محکوم نمود (App no 14282/88: ECHR 25 November 1993).

۴-۲-۳- پرونده آقای تدوسیان بر علیه ارمنستان

موضوع پرونده محدودیت دسترسی به آب آشامیدنی، غذا، بهداشت برای بازداشتی آقای تدوسیان توسط دولت ارمنستان می باشد. افرادی که در زندان هستند باید بتوانند نیازهای طبیعی خود را برآورده سازند لازم است در شرایط تمیز و مناسب قرار داشته باشند. آنها باید دسترسی آسان به آب آشامیدنی و غذای کافی مورد نیاز داشته باشند. دادگاه در نهایت اشاره می کند خواهان در زمان بازداشت از امکانات کافی مانند: سرویس بهداشتی، آب آشامیدنی بی بهره بوده فقط یک نوبت در روز امکان استفاده برای او مهیا می شده در صورتی که حداقل دو بار باید استفاده می کرد. دادگاه به استناد کنوانسیون حفاظت از حقوق بشر و آزادی های اساسی، کنوانسیون حقوق بشر، موضوع را مورد بررسی قرار داد. در این پرونده دادگاه با توجه به مستندات پرونده و ماده ۸ کنوانسیون حقوق بشر اروپایی اقدام به صدور رای بر علیه دولت ارمنستان نمود. در نتیجه دادگاه دولت ارمنستان را به

¹ . Tedosian

پرداخت ۴۵ هزار یورو در حق خواهان محکوم کرد (App no 41698/04, ECHR 2 December 2008).

۴-۲-۴- پرونده محمد رعاد و عبدالهادی ادیب علیه بلژیک

موضوع پرونده بازداشت بیش از ده روز پناهجویان و عدم ارائه غذا، آب و امکانات بهداشتی اولیه خواهان محمد رعاد و آقای عبدالهادی ادیب توسط خواننده دولت بلژیک می‌باشد. آقای محمد رعاد و عبدالهادی ادیب به‌عنوان پناهندگان فلسطینی به دلیل نداشتن ویزا از ورود به کشور بلژیک منع شدند. آنها بیان می‌کردند که در لبنان امنیت لازم را نداشتند و درخواست پناهندگی بلژیک را داشتند. در همین حال، آنها در فرودگاه بروکسل سه روز بدون غذا به سر بردند، آنها حتی بعضی مواقع غذای خود را از سطل زباله و یا نظافتچیان فرودگاه تامین می‌کردند و در شرایط بد بهداشتی قرار داشتند. دادگاه اعلام کرد که این شرایط آنها باعث درد و رنج روحی و روانی شدید، وشخصیت آنها شده است و باعث شده آنها احساس تحقیر و افسردگی کنند و نیز آنها ۱۰ روز در بازداشت بوده‌اند. دادگاه به طور مشخص به این نتیجه رسید که حق خواهان برای آزادی و امنیت با توجه به ماده ۵ کنوانسیون نقض شده است. همچنین نقض مقررات ماده ۳ کنوانسیون نیز صورت گرفته است. لذا دادگاه حکم به پرداخت مبلغ ۱۵۰۰۰ یورو توسط خواننده در حق هر دو خواهان و پرداخت ۱۳۳۷۶۰۰۰ یورو در حق خواهان بابت خسارت‌های غیرمادی صادر نمود (App nos 29787/03 and 29810/03, ECHR 24 January 2008).

نتیجه‌گیری

دسترسی به آب آشامیدنی سالم و بهداشتی یک حق انسانی است که بخشی از حق انحصاری بودن زندگی استاندارد است که در ماده ۱۱ پیمان‌نامه بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تعریف شده است. قطعنامه به صراحت توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد و شورای حقوق بشر سازمان ملل به رسمیت شناخته شده است. بنابراین، دولت‌ها ملزم به، آماده نمودن شرایط دسترسی به آب و بهداشت برای همه هستند. فرضیه مورد بررسی در این مقاله این بود که رویه قضایی دادگاه اروپایی حقوق بشر در مورد پرونده‌های مربوط به حق بر آب با توجه به نسل سوم حقوق بشر و کنوانسیون حقوق بشر اروپا، پذیرش این حق برای افراد و صدور رای به نفع اشخاص و بر علیه دولت‌ها می‌باشد. که با بررسی قوانین کشورهای اروپایی و اسناد بین‌المللی و پرونده‌های مطروحه در دادگاه حقوق بشر اروپایی و آرای صادره فرضیه مربوط اثبات شدو به این نتیجه رسید که: برای اجرای درست حق بر آب باید شرایط برای بهره‌مندی همه افراد جامعه ایجاد شود. برخی از افراد به توجه خاص نیاز دارند. به‌عنوان مثال، در جوامع روستایی کوچک، برخی افراد بی‌خانمان هستند و نمیتوانند هزینه آب را پرداخت کنند.

لذا اقدامات عمومی برای اجرای حق بر آب مفید نیست. شورای اروپایی بعد از بررسی عملکرد

دولت‌ها در مورد دسترسی به آب به این نتیجه رسید که هر شخصی از حق بر آب بهره‌مند می‌باشد و در قطعنامه‌ای که در آوریل سال ۲۰۰۰ میلادی تصویب نمود محتوای حق بر آب را بیان نمود و اعلام کرد که نمی‌توان حق بر آب را از دیگر حقوق بشری شناخته شده جدا کرد و از کشورها خواست تا برای تضمین حق بر آب برای همه و بدون تبعیض اقدام نمایند. دادگاه حقوق بشر اروپایی با تفسیر موسع و تفسیر پویا و تکاملی از ماده ۸ و ماده ۶ کنوانسیون اروپایی حق بر آب سالم و بهداشتی را به رسمیت می‌شناسد و در پرونده‌هایی که در دادگاه حقوق بشر اروپا منجر به صدور رای شده است، دادگاه به استناد مواد فوق و کنوانسیون‌های حقوق بشری دیگر از جمله ماده ۱۵ میثاق کمسیون اقتصادی فرهنگی اجتماعی، حقوق بشر جهانی و قطعنامه‌های حقوق بشری رای به نفع خواهان و برعلیه خواننده که معمولاً دولت‌ها هستند صادر نموده است. با این حال حفظ این منابع مستلزم یک رهیافت جهانی جدید می‌باشد که شامل مراحل زیر می‌باشد: تصویب یک معاهده بین‌المللی جدید در مورد حفاظت از محیط زیست جهانی، تاسیس کمیته بین‌المللی آب زیر نظر سازمان ملل که موضوعاتی نظیر حفظ، مدیریت و استفاده از آب‌های بین‌المللی را بررسی کند و نگرانی‌های مربوط به محیط زیست را مورد بررسی قرار دهد، و در نهایت حقوق بین‌المللی بشردوستانه موضوعات مربوط به حفظ محیط زیست را مورد بررسی قرار می‌دهد که گسترش بی‌رویه قدرت تخریب سلاح‌ها موجب آنها شده است و کشورهای تولیدکننده و صادرکننده سلاح‌های مخرب را به وسیله ساز و کار قانونی محدود کند. قطعاً اگر انجام این اقدامات با شکست مواجه بشود جامعه جهانی در آینده با جنگ‌های عظیمی به نام جنگ آب روبه‌رو می‌شود.

منابع فارسی

۱. امیری، م. رئیسی، ل. رئیسی، م. (۱۳۹۹). اجرای تعهدات کشور در خصوص حق بر محیط زیست. *فصلنامه مطالعات بین‌المللی*. (۱۷) ۳، ۱۵۵-۱۳۵. doi: 10.22034/ISJ.2021.258336.1302
۲. پرنده‌مطلق، ع. پوره‌اشمی، س. ش. س. زارع، ع. (۱۳۹۰). اجرای حقوق بین‌الملل محیط زیست در نظام حقوقی ایران. *فصلنامه مطالعات بین‌المللی*. (۱۸) ۱، ۱۳۸-۱۲۱.
۳. رضایی، ر. (۱۳۹۵). نگاهی به تأثیر و جایگاه تغییر اقلیم در نظام بین‌المللی حقوق بشر. به خصوص نمونه‌هایی از نسل سوم. *دوفصلنامه حقوق محیط زیست*، سال اول، شماره اول
۴. مرادی، ح. (۱۳۹۶). حقوق بین‌الملل محیط زیست. (۴). چاپ دوم، تهران: نگاه.
۵. میرزاده، ن. سپهری، ف. (۱۳۹۲). تعامل حق برخورداری از محیط زیست سالم و سلامت. *فصلنامه حقوق بشر اسلامی*. سال دوم شماره ۴
۶. نادری، ش. افشاری، م. فرشچی، م. پوره‌اشمی. (۲۰۲۰). S. روش‌های اجرای اهداف توسعه پایدار در منطقه خلیج فارس از منظر حقوق بین‌الملل محیط زیست. *فصلنامه مطالعات بین‌المللی*. doi: 10.22034/ISJ.2020.11367. ۱۱۱-۱۳۱، ۳(۱۶)

۷. ناصراصفهانی، محمد، راعی دهقی، م. موسوی، ک.ک. (۱۳۹۵). حقوق دانان و مدافعان حقوق از منظر حقوق بشر با تاکید بر رویه دادگاه اروپایی حقوق بشر. *مجله حقوقی*. (۵۵).

English References

1. Palmer, R. Short, D. Ted Auch, W. (2018). International Journal of Environmental Research and Public Health. *The Human Right to Water and Unconventional Energy*. Int. J. Environ. Res. Public Health, 15, 1858; doi:10.3390/ijerph15091858 www.mdpi.com/journal/ijerph
2. European Convention on Human Rights, as amended by Protocols Nos. 11 and 14 , Supplemented by Protocols Nos. 1, 4, 6, 7, 12 and 1
3. Riad and Idiab v Belgium (App nos 29787/03 and 29810/03) ECHR 24 January 2008 <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/page_s/search.aspx?i=001-108395>. Case summary based on the journal article by: Vivien Deloge, 'Road to 2015: The European Union and the Realisation of the Human Right to Water' (2012) 16 New Zealand Journal of Environmental Law 1, 16-19.
4. United Nation's Committee on Economic, Social and Cultural Rights. General Comment No. 15 (2002) The right to water arts. 11 and 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. E/C.12/2002/11. 2003. Para.
5. United Nation's Committee on Economic, Social and Cultural Rights. General Comment No. 14 (2000) on the right to the highest attainable standard of health. E/C.12/2000/4. 2000. Para. 11, 12 15 etc.
6. SNS-89/CONF.602/7, (Final Report and Recommendations of an International Meeting of Experts on the Further Study of the Concept of the Rights of People for UNESCO, 22 February 1990).
7. A/RES/21/58 (XXI), 25 November 1966, (PERMANENT SOVEREIGNTY OVER NATURAL RESOURCES).
8. Zander v Sweden (App no 14282/88) ECHR 25 November 1993<http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/page_s/search.aspx?i=001-57862>.
9. Tadevosyan v Armenia (App no 41698/04) ECHR 2 December 2008 <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/page_s/search.aspx?i=001-89969>. For further analysis,
10. U.N. Rio+20 Conference on Sustainable Development, June 20-22, 2012, The Future We Want, U.N. Doc. A/CONF.216/L.1 (June 19, 2012)

11. Dubetska and Others v Ukraine (App no 30499/03) ECHR 10 February 2011<<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/page/s/search.aspx?i=001-103273>>.

Translated References to English

1. Amiri, M. Raisi, L. Raee, M. (2020). Implementation of the country's obligations regarding the right to the environment, *Quarterly Journal of International Studies*. 17(3), 135-155 **(In Persian)**. Doi: 10.22034/ISJ.2021.258336.1302
2. Mirzadeh, N. Sepehri, F. (2013). The Interaction of the Right to a Healthy Environment and Health. *Islamic Human Rights Quarterly*, 2(4). **(In Persian)**
3. Moradi, H. (2017). International Environmental Law. (4). Second Edition, Tehran **(In Persian)**
4. Naderi, SH., Afshari, M., Farshchi, M., Porhashemi. S. (2020). Methods of implementing sustainable development goals in the Persian Gulf region from the perspective of international environmental law. *Quarterly Journal of International Studies*. (16)3, 111-131 doi: 10.22034/ISJ.2020.113674 **(In Persian)**
5. Palmertz, M. (2009). Regulating Environmental Law: A Review of the Aarhus Convention. *Arbitrator Law Journal*. Translated by Ali Mashhadi, Shahid Beheshti University. 16(2) **(In Persian)**
6. Parandemotlagh, A. Porhashemi, S. SH, S. Zare, A. (2021). Implementation of International Environmental Law in the Iranian Legal System. *Quarterly Journal of International Studies*, 18(1), 121-138. **(In Persian)**
7. Rai Dehghi, M. Mousavi, K. (2016). Law seekers and defenders from the perspective of human rights, with emphasis on the procedure of the European Court of Human Rights. *Legal Journal*. 55(3). **(In Persian)**
8. Ramezani Ghavamabadi, M. Manesh, J. (2016). A Comparative Study of the Concept of Stakeholder in Environmental Lawsuits in EU and Iran Law. *Quarterly Journal of Public Law Studies*. 46(4). **(In Persian)**
9. Rezaei, R. (2016). A Look at the Impact and Position of Climate Change in the International Human Rights System. Especially Examples of the Third Generation. *Bi-Quarterly Journal of Environmental Law*, 1(1) **(In Persian)**
10. Palmer, R. Short, D. Ted Auch, W.(2018). International Journal of Environmental

Research and Public Health. *The Human Right to Water and Unconventional Energy*. Int. J. Environ. Res.

11. European Convention on Human Rights, as amended by Protocols Nos. 11 and 14, supplemented by Protocols Nos. 1, 4, 6, 7, 12 and 1
12. Riad and Idiab v Belgium (App nos 29787/03 and 29810/03) ECHR 24 January 2008 <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/page_s/search.aspx?i=001-108395>. Case summary based on the journal article by: Vivien Deloge, 'Road to 2015: The European Union and the Realisation of the Human Right to Water' (2012) 16 New Zealand Journal of Environmental Law 1, 16-19.
13. SNS-89/CONF.602/7, (Final Report and Recommendations of an International Meeting of Experts on the Further Study of the Concept of the Rights of People for UNESCO, 22 February 1990).
14. A/RES/21/58 (XXI), 25 November 1966, (PERMANENT SOVEREIGNTY OVER NATURAL RESOURCES).
15. A/RES/2158 (XXI), 25 November 1966, (PERMANENT SOVEREIGNTY OVER NATURAL RESOURCES).
16. Zander v Sweden (App no 14282/88) ECHR 25 November 1993 <http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/page_s/search.aspx?i=001-57862>.
17. Tadevosyan v Armenia (App no 41698/04) ECHR 2 December 2008 <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/page_s/search.aspx?i=001-89969>. For further analysis,
18. U.N. Rio+20 Conference on Sustainable Development, June 20-22, 2012, The Future We Want, U.N. Doc. A/CONF.216/L.1 (June 19, 2012)
19. Dubetska and Others v Ukraine (App no 30499/03) ECHR 10 February 2011 <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/page_s/search.aspx?i=001-103273>.